

Mirjam Pool. **Alle dagen schuld. Praktijkverhalen over armoede.** Amsterdam/Antwerpen: Augustus, 2007, 287 p., € 19,90
ISBN 978 90 457 0118 9

Koen Vansevenant, Kristel Driessens en Tine van Regenmortel. **Bind-kracht in armoede. Krachtgerichte hulpverlening in dialoog.** Leuven: Lannoocampus, 2008, 274 p., € 39,95
ISBN 978 90 209 7336 5

Gaat het nu goed met Nederland of niet? Bij alle verontrustende berichten over de kredietcrisis in de Verenigde Staten, dalende of juist stijgende rentes, navenante zorgen om gunstige of minder gunstige hypotheke, zou je haast vergeten dat er in Nederland honderdduizenden huishoudens leven van zo'n laag inkomen dat deze berichten even ver van hen afstaan als de Verenigde Staten zelf. In *Alle*

dagen schuld leidt Mirjam Pool de lezer binnen in de wereld van arme huishoudens in Almelo. In deze wereld is een warme maaltijd een luxe, die je verstopt als er familieleden langskomen rond etenstijd. De keuze voor Almelo is een toevallige: Pool werd er gastvrij ontvangen en besloot er te blijven om ongeveer anderhalf jaar de huishoudens te volgen. De beperking tot één locatie levert (in combinatie met de sneeuwbalmethode, waarbij via het ene gezin contact wordt gelegd met het andere) een beeld op van de armoede- en schuldenproblematiek van hele families. De overlevingsstrategieën zijn schrijnend en bieden weinig perspectief op een beter leven op lange termijn. Werk is er veelal niet, of het moet los werk zijn; schulden zijn er wel en ook zijn er vaak kinderen om voor te zorgen. Een schraal perspectief wordt geboden door de Stadsbank. Die houdt de deurwaarder op een

afstand door voor huishoudens in een schuldsaneringstraject de inkomsten en uitgaven te beheren. Tijdens de drie jaar die dit traject duurt, krijgen de huishoudens 'leefgeld' van maximaal € 50,- per week voor een alleenstaande en € 70,- voor een gezin. Groot is de afhankelijkheid van instanties en personen binnen die instanties, die regelingen voor hun cliënten op een meer of minder gunstige wijze uitleggen en gebruiken. Sommige huishoudens kiezen er zelfs voor het budgetbeheer na afloop van het schuldsaneringstraject door te laten lopen. Een vreemde eend in de hulpverleningsbijt is het Boodschappenproject: vrijwilligers brengen op maat samengestelde levensmiddelenpakketten naar de huishoudens in nood. De bevrogen coördinatrice kent haar klanten goed en ziet erop toe dat de pakketten fungeren als tijdelijke overbruggingen in acute financiële nood, bijvoorbeeld een uitkering

die niet op tijd afkomt of bij de geboorte van een kind. De pakketten worden samengesteld met behulp van schenkingen van kerken, bedrijven en particulieren. Het project vormt een interessant complement van de instanties, die er vaak naar doorverwijzen.

Al met al schildert Pool een deprimerende, maar tevens fascinerende wereld. Eén vrouw, die ze heeft bezocht, is anders dan de anderen. Over haar schrijft Pool:

'...iemand van wie je 'het' niet zou verwachten, als je haar ziet ... In kleding en verschijning lijkt ze eerder een zeiltype, of in ieder geval een exponent van het goeude Hollandse leven.'

Ter vergelijking:

'Ze heeft niets van het fletse, uitgebluste van iemand als ..., beweegt zich niet met de bleke schuchterheid van ... of het smoezelige, achterbuurtachtige dat ... aankleeft.' Waarom ze dan wel in armoede leeft? *'Wel heeft ze reuma, maar dat zie je niet.'*

Zijn het dan alleen keurige types, die door een ongelukkige omstandigheid in de financiële problemen zijn geraakt, die het alleen en met gevoel voor eigenwaarde redden? Gaan hulpverleners, betaalde evengoed als vrijwillige, gewoon mee in de maalstroom van zelfstandigheid ontnemen om zelfstandigheid mogelijk te maken zonder dat daar daadwerkelijk uitzicht op is? Deze vraag nemen we mee naar het volgende boek dat in deze recensie wordt besproken.

Biedt *Bind-kracht in armoede: Krachtgerichte hulpverlening in dialoog* het perspectief voor hulpverleners en hun cliënten om uit de vicieuze cirkel, die Mirjam Pool schetst, te geraken? Het is het tweede boek van de groep Bind-kracht, verbonden aan de Karel de Grote-Hogeschool in Antwerpen. Als vervolg op de theoretische kaders, die werden uitgewerkt in *Bind-kracht in armoede: Leefwereld en hulpverlening*¹ is dit een methodenboek, dat praktische instrumenten biedt aan vrijwilligers en hulpverleners. Achtereenvolgens komen in de drie delen waar het boek uit bestaat, aan de orde: het vormingsconcept van Bind-kracht, de kernthema's van krachtgerichte hulpverlening en de fasen van een participatief hulpverleningsproces. Om een koppeling te maken tussen de methoden en de eerder ontvouwde visie beschrijft het boek zeven sleutels, die aanzetten tot bewuster handelen in de dagelijkse praktijk. In dit kader zijn vooral interessant: omgaan met het besef van het verschil in leefwereldperspectief, opschorting van interpretatie en oordeel, het inzicht en de kracht van de persoon of het gezin in armoede en de koppeling naar bredere samenlevingsvisies. Wat de groep (ze noemen zichzelf een 'ploeg') voor ogen staat, is kwaliteitsverbetering in de hulpverlening door krachtgerichte hulpverleningsrelaties op te bouwen met mensen in armoede. Het versterken van bindingen en het krachtperspectief mogen tot uitleg dienen voor de naam 'Bind-kracht'. De vraag die zich nu aandient, is hoe hulpverleners dit andere per-

spectief kunnen realiseren.

Gechargeerd, de woorden van Pool parafraserend: hoe de kracht te ontdekken in mensen die flets, uitgeblust, bleek, schuchter of smoezelig en achterbuurtachtig door het leven gaan? Een element dat hier zeker aan bijdraagt, is de participatie van armoede-ervaringsdeskundigen aan de vormingen (Nederlanders zouden waarschijnlijk de neutralere term 'trainingen' gebruiken). Als geen ander zijn zij in staat het perspectief van de 'arme' te verwoorden en de beelden die hulpverleners hebben, te corrigeren. Dat zij hiertoe in staat zijn, zal zeker te maken hebben met de 'Verenigingen waar Armen het Woord nemen'. De openheid waarmee in deze verenigingen over armoede wordt gesproken, rekent af met schaamte- en schuldgevoelens. Door het hele boek heen laten verhalen van cliënten en uitgeschreven dialogen tussen cliënten en hulpverleners zien hoe de krachtgerichte hulpverlening vaak met vallen en opstaan, maar altijd met respect en openheid, vorm krijgt. Krachtgericht groepswork ten slotte zou een *enabling niche* moeten zijn, een veilige omgeving waar veerkracht opgebouwd kan worden. Helaas lijken hiervan geen praktijkvoorbeelden voor handen te zijn, althans ze staan niet in het boek.

Het boek vertoont wel sporen van zijn wordingsgeschiedenis. Af en toe kreeg ik de indruk in een cursusmap te bladeren, die erop gericht is een vormingsproces te ondersteunen, in plaats van een boek te lezen dat hiervan een verwerking vormt. Veel termen en

afkortingen verwijzen bovendien naar Vlaamse tradities en regelingen. Toch is de benadering zonder twijfel sympathiek (om nog maar een populair Vlaams woord te gebruiken). Het is zeker de moeite waard om de mogelijkheden voor adaptatie naar de Nederlandse omstandigheden, waarin we reeds elementen als eigen kracht, ervaringsdeskundigheid, participatie en integraal werken kennen, te onderzoeken. Al slaagt Pool er niet geheel in de kracht van de Nederlandse armen te laten zien, haar werk heeft ze wel weer op de kaart gezet en hun leefwereld inzichtelijk en invoelbaar gemaakt en hiermee mensen voor wie de kredietcrisis in de Verenigde Staten een grote zorg is, met beide benen op de grond gezet.

Josje van der Linden

NOTEN

1. Driessens, K. en T. van Regenmortel (2006) *Bindkracht in armoede: Leefwereld en hulpverlening*. Leuven: Lannoocampus.

Gabriël G. Anthonio. **De Humanisering van een Justitiële Organisatie. Menselijke waarden als leidraad bij organisatieveranderingen**. Proefschrift. Eigen beheer, 2006, 370 p., € 27,50
ISBN-10 90 9021225 6
ISBN-13 978 90 9021225 8

CONTEXT

Op 23 februari 2008 bericht het *Dagblad voor het Noorden*: 'Groningen krijgt er dik vijftig tbs'ers bij'. De Van Mesdagkliniek, Het Forensisch Psychiatrisch Centrum, wil de komende jaren uitbreiden met 55 tbs-plaatsen. Op dit moment verblijven er ruim 200 tbs'ers in de Van Mesdagkliniek. Volgens het *Dagblad* groeit de vraag naar tbs-plaatsen nog steeds. De maatregel wordt vaker opgelegd en definitieve terugkeer van tbs'ers is gering. Terbeschikkingstelling van de regering is een strafmaatregel die iemand krijgt opgelegd als hij door zijn psychiatrische stoornis niet (geheel) verantwoordelijk kan worden gehouden voor zijn misdaad en als de kans op herhaling van het misdrijf groot is. Het gaat altijd om zware delicten waarvoor een minimale gevangenisstraf staat van vier jaar. Doel van deze strafrechtelijke vrijheidsbeneming met (dwang) verpleging is door psychiatrische behandeling herhaling te voorkomen en de maatschappij te beschermen. Momenteel telt Nederland ongeveer 1800 tbs'ers. Zij zijn verspreid over twaalf klinieken. Tot zover het *Dagblad*. In de *Volkscrant* van 26 februari 2008 wordt bericht over het advies

van de Raad voor de Strafrechtstoepassing en jeugdbescherming (RSJ). De Raad is van oordeel dat de meeste tbs'ers die het predikaat onbehandelbaar krijgen, dit niet zijn. 'Toch worden zij langdurig opgesloten in een zwaar beveiligde longstayafdeling. Daarmee is de longstay een verkakte vorm van levenslang geworden, waarbij van behandeling geen sprake meer is.' Het huidige longstaybeleid afschaffen en meer rekening houden met de verschillen tussen gevangenen en hun mogelijkheden tot terugkeer in de maatschappij. De wal keert het schip. De angst voor in de maatschappij terugkerende tbs'ers werd enige jaren geleden aangewakkerd na enkele incidenten met tbs'ers die op verlof opnieuw in de fout gingen. Experts als Jos Poelmann, voorzitter van het landelijk beraad van directeurs van Forensisch Psychiatrische Centra, pleiten voor afschaffing van de longstay en een gedifferentieerdere aanpak van tbs'ers. De politiek lijkt niet onwillig voor een verandering maar is beducht voor maatschappelijke reacties. Op 6 maart hield de RSJ een congres over het beleid ten aanzien van longstay en levenslange gevangenisstraf in het verlengde van het voorgaande advies. Naar aanleiding hiervan plaatst de *Volkscrant* op 8 maart 2008 een groot artikel over longstay en de verslechterde situatie voor longstay-tbs-patiënten. Een tijdens zijn begeleid verlof ontsnapte tbs'er vermoordde in 2005 een bejaarde man. De maatschappelijke onrust zorgde voor hard ingrijpen van de